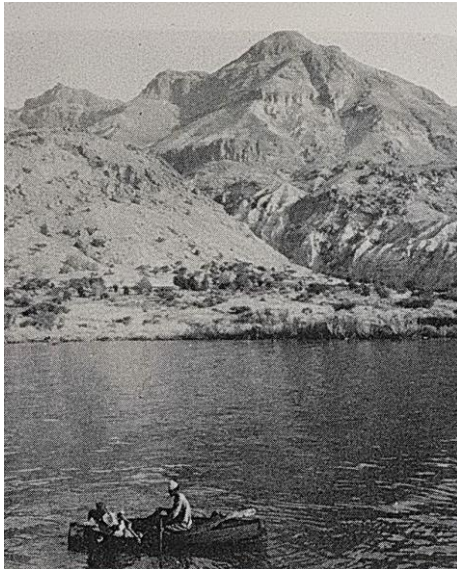

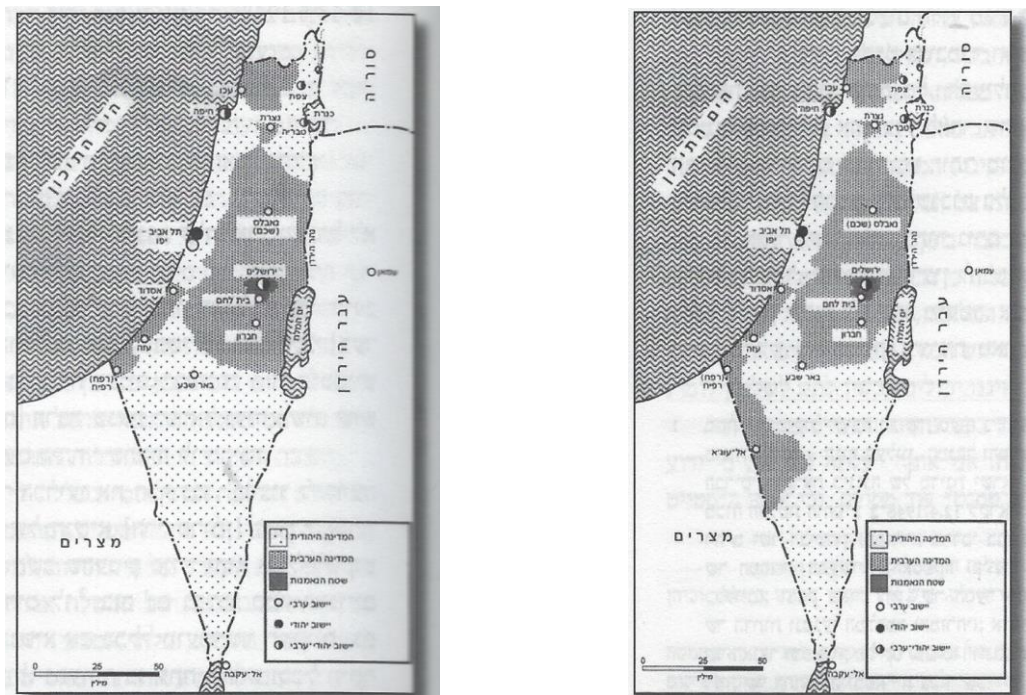
דלעת
צוים לפירוק

דב גביש

הגדה המערבית

עם פתיחת השיחות הרשמיות על הסכם שביתת-הנשק עם עבר הירדן, ב-4 במרץ 1949 ברודוס, יצאו יחידות הפלמ"ח למבצע "עובדה" לתפיסת מרחב הנגב, לפי הצעת וועדת אונסקופ לחלוקת הארץ. ההצעה שהתקבלה ברוב קולות בעצרת הכללית של האו"ם ב-29 בנובמבר 1947, לא כללה את חוף ים המלח, שמצפון למפעל בסדום. למבצע "עובדה" נועד גם ספח-מורשת קטן וחיוני של "תיקון" הצעת ועדת האו"ם לתפיסת עין גדי ומצדה. שבעה כלי שיט נחתו בליל 9 במרץ 1949 במניפת הסחף של נחל ערוגות לרגלי תל גורן בעין גדי, לאחר ארבע שעות שיוט. ה"שייטת" המוזרה בת ספינות אסדות, דוברות וסירות יצאה עם חשכה בכבודת ממפעל האשלג בסדום מצוידת ועמוסה לקבוע "עובדה" בשטח.

מקור: משה שרת, 1948 *דבר דבור*, 2013, עמ' 13. **הצעת אונסקופ**

במלחמת העצמאות נתפס חלק נכבד מאזור ההר במרכז הארץ, סופח על ידי עבר הירדן ופונה 'הגדה המערבית'. בשיחות מוקדמות, בדצמבר 1948, התברר שלירדנים יש תביעות אחיזה נוספות בישובים בעלי אוכלוסייה ערבית בישראל, ברצועת עזה ובנגב, ואולי, בהשפעת הבריטים, לקיים רצף טריטוריאלי בין מצרים ועבר הירדן. ישראל, לעומתה, תבעה שהבסיס להסדר יהיו עמדת הכוחות והמציאות הצבאית במועד המשא ומתן. לפיכך, עם פתיחת הדיונים ברודוס, לפני מעבר הדיונים לארץ, יחידות הפלמ"ח כבר היו בדרכן לקבוע "עובדה". הן נעו במבצע שקט וחשאי, כדי לא לשבש את הפסקת האש. שתי יחידות יצאו לדרך ב-6 במרץ 1949 כדי להשתלט על מרחבי דרום הנגב עד נקודת הגבול המנדטורי עם מצרים בטאבה. גדוד ממוכן מחטיבת גולני נע דרך מעלה העקרבים ועמק הערבה, וחיילי חטיבת הנגב נעו דרך הר הנגב. באותם הימים כבר נוצר קשר קרקעי עם סדום המנותקת. סיור רגלי הגיע לסדום מראש זוהר ב-4 בנובמבר 1948 ובין 22 ל-27 בנובמבר הורחב גם תחום השליטה בכיוון סדום בקו באר שבע-כורנוב-חצבה ונחל אמציה. עין גדי ומצדה לא נכללו בשטח הישראלי לפי הצעת וועדת אונסקופ, אולי בשל חוסר מודעות לחשיבותן ההיסטורית.

הקו הירוק

הגבול המנדטורי בין ארץ ישראל לעבר הירדן לא סומן ולא תועד, גם קו שביתת-הנשק המוסכם לא היה לקו גבול מדיני, אלא קו שנקבע, אז, בשיקולים צבאיים בלבד.² הקו סומן במפות בירוק בהעדר צבע אחר, ופונה 'הקו הירוק'. כך נוספו על נוודי מדבר יהודה גם אנשי צבא עבר-ירדני, שהתעלמו מכל חיץ בטחוני ששיבש את התנהלותם החופשית וליבה את יצר הפגיעה במטיילים משוטטים.

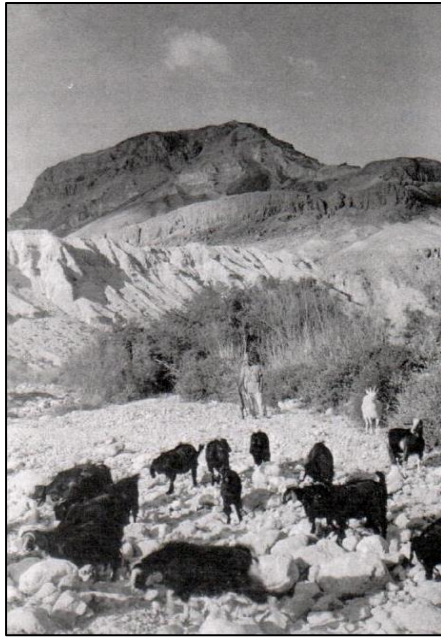

עין גדי של 1949 הייתה למוצב צבאי נידח, ללא קשר יבשתי, המאויש אך ורק בתוקף שגרת תחזוקת המשלטים במרחב פיקוד דרום, וללא שליטה בפסגות שמעליה בזכות הקו הערטילאי. אלי מייזליש, עורך ומו"ל, סיפר בהרצאה בעין גדי וכתב ב-2010 **חדשות בן עזר**³, שבקיץ 1950, שרת כקשר בגדוד תותחנים 404. הכיתה שבה הגיעה בשיט לעין גדי והחליפה כיתה של חיילי גולני. באחד הימים נחת פייפר ברצועת החוף, בעוד החיילים ומפקדם משתכשכים במעין דוד. הקשר, אשר היה על המשמרת, שם עצמו מפקד וברוח המקום קיבל את פני הקצין לבוש כהלכה, בתחוננים. הקצין, קצין הנדסה, התעלם מהמחווה ושאל לעצת 'המפקד' על השטח שבו נכון יהיה להקים היאחזות נח"ל ותשובתו ההיסטורית נרשמה על קופסת סיגריות בת-מזל. למחרת הושטו באסדה לעין גדי חיילי הנדסה, ציוד וטרקטור, להכנת התשתית להקמתה של היאחזות, במקום מטרדי התעסוקה של יחידות צבא מתחלפות. היאחזות בעין גדי הוקמה בסוף דצמבר 1952 ונחנכה ביי"א באדר תשי"ג 26.2.1953, כבסיס ליישוב עתידי.

² חיים סרברו, **גבולות בין-לאומיים, גבול ישראל-ירדן**, 9/2014, עמ' 46, 71, 113.

³ אלי מייזליש, 'על עין גדי בשנת 1951', **חדשות בן עזר**, גל' 541, 6.5.2010.

השנים שלאחר מלחמת העצמאות לא הביאו רגיעה. אתרים רבים בארץ סבלו מהסתננות ותקריות שגררו פעולות תגמול. מדבר יהודה, מרחב מחייה דל ודליל לבדווים ולחיילי הלגיון החמושים, היה לשטח הפקר. כך נולד הסיפור שבדווים גנבו עדר או כמה עיזים בהיאחזות עין גדי באפריל 1954. ההיאחזות גודרה, הוארה בלילות ואובטחה. מטוס זיהה, כביכול, את העדר ועשרה צעירים נחלצו להשיבו מחר' גיינבא (Jinba) מדרום-מזרח לסמוע, רחוק מכל מקום שעדר מעין גדי היה מגיע אליו, אבל היה זה, ככל הנראה, סיפור כיסוי לפעולת תגמול של גדוד 890 שכונתה "שוט 6".⁴ מאז, אפילו העיזים של ההיאחזות זכו לשומר חמוש.⁵

שומר העיזים

צילום: חיים פרימק
מקור: שלום אילתי, *שנה בעין גדי*, 2013, עמ' 25.

הבדווים אולי חששו מהישראלים, אבל ישראלים, הלומי ביטחון עצמי, התעלמו והתכוונו להגשים חלומות בכל מקום שבו תדרוך כף רגלם. לפני המלחמה היה זה 'הסלע האדום', פטרה, יעד מותר וחופשי לשוחרי היסטוריה וידיעת הארץ, ולאחריה היה 'הסלע' ליעד בארץ אויב. כאשר ב-1953 מאיר הר ציון ורחל סבוראי שבו מפטרה בשלום, סוחררו רבים וההליכה לפטרה גבתה 12 קורבנות. גם מדבר יהודה היה יעד למשוטטים. ב-23 בדצמבר 1954 שושנה, אחותו של מאיר, וחברה עודד וגמייסטר יצאו מרמת רחל לעין גדי דרך מדבר יהודה וב-15 בפברואר 1955, איתרו בדווים ישראלים את גופותיהם במעלה העליון של אפיק נחל ערוגות. ב-5 במרץ יצאו מעין גדי מאיר הר ציון ושלושה חברים⁶ לפעולת נקם פרטית, פרטית ולא צבאית.⁷

⁴ *חדשות בן עזר* 1755, 13.6.2022; 'פעולה להחזרת עדר עין-גדי גרמה לתקרית-דמים בגבול', *מעריב*, 3.6.1954.

⁵ שלום אילתי, *שנה בעין גדי*, 2013, עמ' 25.

⁶ מידע: שלום אילתי.

⁷ אפרת זקבד, 'פעולת הנקם של מאיר הר-ציון: מציאות וזיכרון', *ישראל* 21, 2013.

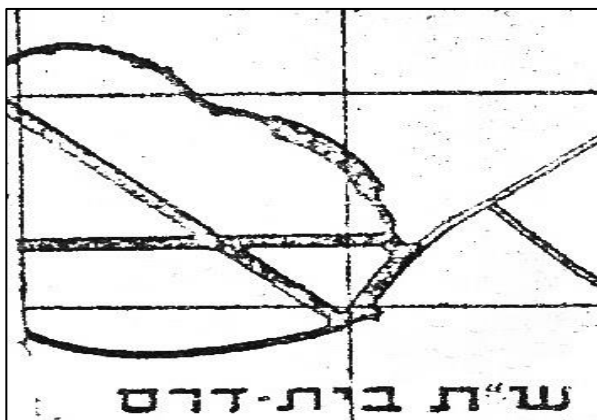

חדל היאחזות

בסתיו 1954 הצטרפה להיאחזות קבוצת מתנדבים מקיבוצי איחוד הקבוצות והקיבוצים, לקידום התשתית החקלאית במקום,⁸ כחוליה מקשרת בין ההיאחזות לגרעין, שעדיין צריך היה לשכנעו לרדת לעין גדי. גרעין הנח"ל המיועד, "שדמות", אָזרח את עין גדי בכ"ו בטבת תשט"ז 10.1.1956 וטכסית ב- 8-3-1956.

בשגרת הפעילות של חברי עין גדי הם לא נדרשו במיוחד לענייני הביטחון אך היו ערים לו. הפיתוי היה גדול. המעיינות, הפסגות והנוף היו לאבן שואבת של סקרנות. קבלת הפנים נרשמה בעלון הקיבוץ מס' 2, ב-6.4.1956, בה הוזהרו כל הבאים מפני טיולים נחפזים ומשחק מיותר בנשק. באוקטובר גם חוו אובדן ראשון של חבר, חיים קופרצין, שנהרג עם ארבעה נוסעים, במארב במעלה מסדום לבאר שבע.

בנובמבר אותה שנה, 1956, גויסו חברי גרעין "רעות". פרק הזמן שבין גמר הלימודים והגיוס לצבא חלף מהר בקיבוץ עמיעד, שם עזבה חברה את הגרעין כאשר חברה נפל. את הטירונות עשו הבנים בבסיס הנח"ל בפאתי באר טוביה, על מסלולי שדה התעופה הבריטי בית דרס, השדה המשני שמדרום לשדה קסטינה, חצור של היום. את פרק הביניים, עד לקביעת ייעודו, עשה הגרעין במעלה החמישה, אז גם נרקח גורלו בדבר השלמת "שדמות" בעין גדי.

ראשוני גרעין "רעות" הגיעו לעין גדי בדצמבר 1957, לאחר פרשת יחסים תמוהה עם חברי הקיבוץ הקולט⁹ ובמועד בואם התפרסמה התרעה בעלון הקיבוץ:

הגיע החורף ועמו מזג האוויר הנוח לטיולים וספורים בסביבה.... אבל אין אנו יחידים באזור. הגשמים שירדו לפני כחודשיים הצמיחו על הגבעות מרעה ועדרים עם רועים מבני הדודים מסתובבים בשטח. לא נאסור על עצמנו טיולים בתוך גבולותינו, אבל חייבים לנקוט מידה רבה של זהירות: לא לצאת בודדים, להצטייד בנשק ולהודיע לאן יוצאים.¹⁰

41 חברי הגרעין הצטרפו ב-21 במרץ 1958 לקיבוץ באופן רשמי, שישה שרתו בתנועה ו-5 נשארו באחוזים בצבא. על הבנים עוד נגזר לעבור פרק אימון מתקדם, ממנו השתחררו ב-17.5.1959.

בשנים הראשונות כפו החיים בעין גדי מעין בדידות. אמנם התנועה והתקשורת עם העולם שלמעלה, שמעל מינוס 400 מ', התנהלו כשיגרה, אך איש לא הזדמן למקום כבדרך אגב. החברים היו ממלאים את זמנם בעבודה והמטיילים עשו זאת ביום המנוחה, בדרך כלל בשבת.

⁹ אפיק, עלעלון עין גדי 56, 21.6.1957; 65, 20.9.1957; 73, 13.12.1957; 83, 21.3.1958; 84, 10.4.1958.

¹⁰ אפיק, עלעלון עין גדי 76, 3.1.1958.

שתפסיק לטייל

לפסגות ההרים, לערוצים ולשבילים נתנו שמות, או שאומץ שמם הערבי לשם התמצאות. מה לנו ולהר ישי אם צורתו היא "פרונקל" ומה רע בנגיר, שלאף אחד לא היה אכפת שמו המלא או משמעותו. המטיילים והמתרחצים במפלי המים נהנו בכל רגע. חברים אחרים ביקשו ללמוד את המקום ומסתוריו, שרידיו הארכאולוגיים, אמות המים, המערות ומסלולי ההליכה הנפתלים במצוקים. היו שצלמו ללא הרף או פוררו כל רגב כדי למצוא מטבע או שרידי אבן וכלי חרס עתיקים.

גיורא ברזילי, שנהרג ב-24 בפברואר 1960, היה דעתן, איש עבודה והשכלה, מהסקרניים והקפדניים שבחברים. במכתב שכתב לחברתו באחד ממוצאי השבת, סיפר: "...הבוקר הלכתי לטיול עם עוד ארבעה חברה לנגיר, כוונתי לאותו הר נישא מעל למשק... וכמו כן ל"פרונקל", הטיול היה נהדר". ב-20.12.1958 כתב:
 "...אווירת השבת חסרה, למרות שמזג האוויר וכן ההרגשה בבטן היו אידיאליים לטיול, צריכים היינו לעבוד בקטיפ מלפפונים... מחר כבר צריכים למכור אותם בתל-אביב".

גיורא גם חשף בפני חברתו את סיפור הליכתו עם חבר על במת ההר מעין גדי למצדה: שם באזור הסיאל [נחל צאליס], הבריוו בכדורים נותבים שניים שפתחו עליהם באש. אבל במת ההר הייתה שטח הפקר והלקח לא נלמד. המכתב הסתיים ב- "אני לא רוצה לראות כתוב: שתפסיק ללכת לטייל!!!"¹¹

לת. שלום רב!
 ... השבוע קרה לי מקרה מעניין, ומעשה שהיה כך היה. ביום שלישי הלכתי עם צ'. על ההרים, מהמשק עד למצדה. עלינו על "מצדת עין-גדי", זה הג'בל מעל למשק, והלכנו שם בואדיות ובשטח. מן הון-להון, כמו שהולכים כבר 4 אחת-צ, פוגשים מעל לסיאל שני ערבושים מזוינים. ראינו זה את זה ממרחק של כ- 40 מ'. חשבנו שהם ישראלים ולא עשינו כלום, אלא המשכנו מולם. פתאום הם הורידו את הרובים מכתפיהם ופתחו עלינו באש מטוח קרוב. קצת נבהלנו בהתחלה אבל מיד פתחנו עליהם באש מהירה (איזה גבורים גדולים הא?). מכיון שהיתה לנו תחמושת נתיבה הם נורא נבהלו והרימו רגליהם וברחו. ... מה שמעניין, שברגע שהם פתחו באש התחלתי לחשוב מה פתאום מישוהו רוצה לירות עלי. לא עשיתי להם כלום. זה ממש מצחיק. אבל המזל שהספקתי לחשוב מהר, ויריתי עוד יותר מהר. העקר שהכל עבר בשלום.
 ... אני לא רוצה לראות כתוב: שתפסיק ללכת לטייל!!!

- 19 -

לא, איש לא כפה על המטיילים להפסיק לטייל, הן אפשר להיחלץ פעם ועוד פעם בעזרת סטן ורובה ציכי, כדורים נותבים והטלת רימון, ועוד... ורק פעם אחת לא.

עולים לפרונקל

על העלייה לפרונקל ב-24 בפברואר 1960, סיפר חברו של גיורא:

בדרך מגשנו עוד שני מטיילים מרמת הכובש. נחנו יחד ואכלנו. ובעבור כשעה נסרדנו מהם. חברי גיורא אמר להם לפני שנסרדנו: אם תשמעו יריות, תדעו כי לא אנו היורים. אלא יורים אלינו ואנו משיבים אש. על כן תזעיקו מיד עזרה. איני יודע, מדוע

קבוצת ערבים מזוינים נראתה בדרכה לגבול לאחר הרצח מצפון לעין-גדי הפצוע, גדעון אליעז, מתאר התקרית בה נהרג גיורא ברזילי

מאת משה קד, סופר, רב-כ"ח בנגב

מסוס, פיזרי של צה"ל גילה שלשום אורחיהם קבוצה בת חמישה ערבים מזוינים, שהיו בדרכם לגבול הירדני ממקום הרצח מצפון לעין-גדי, שם נהרג באותו יום באש אוטומטית ממארב, גיורא ברזילי, בן 22, ממשק עין-גדי.

באותה תקרית נפצע גדעון אליעז, בן 24, ממשק אלומות, שהיה בכיקור בעין-גדי. מצבו של הפצוע משתפר והולך ולא נשקט לו כל טכנה.

ששטרת הנגב החלה בחקירת הפרשה רק אתמול בבוקר, לאחר שהורדעה על דצח נמסרה. לפי טענת סגן קד ששטרת הנגב, רב-ספק ה. תבורי, בשעות הלילה האחרונות, לעומת טענתו וז נמסר אתמול בבית החולים בבאר-שבע, כי הנודעה על המקרה הועברה למקום כבר בשעות אחר הצהרי

הוא אמר זאת, אולי אמר לו לבן... היו לנו שני רובים צ'כיים, תחילת משימה. מזון וסימיה. המשכנו בדרך ולא הבחנו בכל תנועה חשודה. בשעה 1.30 אחר-הצהריים, כאשר היינו בשטח ישראל במרחק של כקילומטר מן הגבול הירדני, ניתלה עלינו נשק אוטומטית צפיה ומיד נצמדנו לאדמה והתחלנו משיבים אש. אז הצטרפו שרנו מאד. כי לא נטלנו רימונים, כיון שעם הטלת רימונים היה מצבנו טוב יותר. לפי פוזציה חשאית ידענו, כי לפנינו קבוצה של כארבעה חוקשים. הם היו מעלינו במרחק של כמאה מט

שכתי בדרך. בשעה 4 בערך הנשתי למעיין עין-גדי ושם הבחנתי באחד המטיילים. שאתם נמשנו בבוקר. אמרתי לו כי ירדן ויזעיק עזרה בהלחי קופטר. כדי להלך את גיורא. אחר-כך נלקחתי למשק וקיבלתי טיפול ראשון. בשעות הערב נתקחה בבית החולים והבוקר נודע לי, כי גיורא מת.

חוגים בטחוניים בנגב מציינים, כי הרצח מצפון לעין-גדי הוא מקרה לא שכיח באזור זה. לפי ההשערה נוצע הרצח עליידי כדואים ירדניים, אולם לא סו הנסע. כי גורמים ירדניים אחרים מעורבים בתקרית. גופתו של ברזילי הועברה אתמול כצהרים בבית החולים לאחר שהמשטרה ויתרה על בדיקה שלאחר המוות בהסבירה. כי המקרה ברור.

דבר כ"ח שבט, 26.2.1960 (קטע)

האש נורתה ב-1.30 בצהרי היום. על אף הבנתו והליכותיו ידע גיורא מהי משמעותה של השבת אש אל מקור לא מזוהה, אפילו בכדורים נותבים. המטיילים מרמת הכובש, איתם נפגשו לארוחה קלה, ירדו נקיק ולא שמעו את הירי. גיורא וחברו נפגעו, גיורא בבטן וחברו, פצוע קל, ניהל את נסיגתם. גיורא, כפצוע בטן סרב לשתות, הלך, זחל ונגרר לערוץ במורד קשה ושם אפסו כוחותיו. חברו הגיע בערך ב-4 אחר הצהריים למעיין עין גדי, שם פגש את המטיילים מרמת הכובש, והתניע את הזעקת העזרה. מטוס קל סרק את השטח לפני בואו של מסוק החילוץ ולשטח הגיעו כנראה חוליות של חיילים, שאחד ממפקדיהן ניהל את הכוונת המחלצים.¹²

טיסת החילוץ

טיסת החילוץ התנהלה באחד מששת מסוקי 'סיקורסקי S-55', מסוק התובלה הראשון של צה"ל. המסוק המריא מתל נוף לפנות ערב לבאר שבע כדי להתעדכן ולאסוף רופא מבלי דעת מה מצב הנפגעים. ביומן המסוק נרשם שפעילות החילוץ התנהלה בחשכה במשך יותר מ-3 שעות. המסוק, איטי, בעל הספק מנוע נמוך, שאינו מתאים לתנאי הארץ ומוגבל בכושר הנשיאה, נועד, לעת בלותו, אך ורק להסעת אישים וחילוצים. בבאר שבע התעקש קצין, בדרגת סא"ל, להצטרף למסוק, אולי בשל סקרנות ואולי כדי ליחס לעצמו את הפיקוד על החילוץ. בגללו נאלצו הטייסים לפנות ולוותר על טיסתם של הרופא והמכונאי המוטס, כדי לא להכביד.

מסוקים חד-מנועיים		מסוקים		שנה	
יום	לילה	מספר	סוג	19	60
תלמיד	טייס	מספר	סוג	יום	חודש
(6)	(4)	(3)	(2)	(1)	(1)
82:10	21:00	158455	303:15		
	1:00				
	0:30				
	1:15				
0:25	3:00				
1:00					
	1:30				
	0:30				
3:25	1:00				
	1:00				
	1:00				
0:10	1:00				
	1:30				
5:50					
1:30					
0:30					
1:30					
0:20					
0:40					
0:10					
1:10					
1:30					
0:25					
3:20					
1:00					

מסוקים	טייס משנה	טייס	מסוקים		שנה	
(תוצאת הטיסה)	חלמיד, או נוסע	או טייס ראשון	מספר	סוג	19	60
העברה מהדף הקודם					יום	חודש
מבוק	קצ	אצמ	03	S-55	9	2
הצרכי	כיון	אצמ	03	S-55	10	2
היצננה	ינש	אצמ	03	S-55	12	2
אכמיש	אצמ	ינש	13	S-55	17	2
אמנוש	שקב	אצמ	13	S-55	18	2
אמנוש	השלונ	אצמ	03	S-55	23	2
אמנוש	סקני	אצמ	03	S-55	23	2
הצנקה (אצמ)	אצמ	סניש	03	S-55	24	2
אמנוש	קני	אצמ	02	S-55	28	2
אמנוש	קצ	אצמ	03	S-55	28	2
אמנוש	הצנקה	אצמ	13	S-58	29	2
הכנייה	השלונ	אצמ	12	S-58	1	3
הקוש קנה טמני	אצמ	קצ	03	S-55	2	3
אמנוש	הצנקה	אצמ	12	S-58	3	3
אמנוש	הצנקה	אצמ	03	S-55	6	3
אמנוש	שקב	אצמ	03	S-55	7	3
אמנוש עכו	אצמ	שקב	03	S-55	8	3
אמנוש	אצמ	שקב	03	S-55	8	3
אמנוש	סקני	אצמ	02	S-55	13	3
אמנוש	יוסינין	אצמ	03	S-55	13	3
הצנקה	קני הצנקה	אצמ	03	S-55	16	3
אמנוש	אצמ	יוסינין	13	S-58	16	3
אמנוש	שקב	אצמ	13	S-58	17	3
אמנוש	סניש	אצמ	03	S-55	21	3

מסוקים (10-1)
 חודש: 15 יולי 2021

הטייסים התקשו לאתר את מקום הנחיתה. המסוק נחת במקום שממנו נורתה אליו רקטה אדומה ואז התברר שזו אינה החוליה הנכונה. המסוק שב והמריא צפונה ונחת אל חוליה שירתה אליו נותבים מתוך קניון. הנחיתה היתה קשה ומסוכנת. קברניט המסוק ירד ברגל לערוץ עם אלונקה והסא"ל דידה אחריו. גיורא עדין היה בחיים. הקצין התקשה להמשיך, ומפקד המסוק ירד וירד. משלמד את השטח, שב כדי לכוון את עמיתו הטייס לנחות ליד קבוצת אנשים שעמדו במקום עדיף אבל על מדרגה צרה. המסוק נחת כשאחד מגלגליו נתמך בבליטת סלע ובסיכון רב מחשש לפגיעת הרוטור בקיר הסלע. החיילים, או החברים במקום התקשו להכניס את גיורא למסוק, הוא נשמט מהאלונקה בעודו חי, ומשהצליחו הונחת המסוק בעין גדי. רק אז שב המסוק והוריד מההר גם את הסא"ל. טייסי המסוק סיפרו בלשונם את אשר ארע:

בעוד הטייסת מתארגנת לפרוס לנען, הגיעה פקודה לזנק לעין-גדי. ספיר-שפן-מזלה המריאו ב-03, לאירוע "ההצלה הגדול מאז מקרה 'נגבה'". בדרך נחתו בבאר-שבע, לקבלת עדכון ואיסוף הרופא. במקום היה סא"ל שעמד על כך שיטוס איתם. הוא נלקח גם כן לעין-גדי. מפקד כוח צה"ל במקום דיווח, שחייל נורה בבטנו בקרבת הגבול. הוא הצליח לזחול עד שהגיע למורד קשה, שם אפסו כוחותיו. הוא הוסיף, שבשטח מסתובבות חוליות של צה"ל וברגע שיראו את המסוק ירו רקטה. בגלל בעיית משקל, הוחלט לא לצרף להמשך הטיסה את מזלה, המכונאי המוטס. הסא"ל עמד על כך שהוא יצטרף להמשך הטיסה והם נאלצו להוריד גם את הרופא.

כשהמריאו כבר ירדה החשיכה. לאחר שהבחינו ברקטה אדומה נחתו. אך התברר שזו איננה החוליה המבוקשת. החוליה נמצאה צפונה ולא היה ידוע אם היא על קו הגבול. הם המריאו שוב. לאחר טיסה קצרה הבחינו בצרור זוהרים הנורה לעברם. הם שברו והסתלקו. בהמשך, כשהתקרבו שוב, ראו שהיריות לא מכוונות לעברם. הם הסיקו, שלחוליה אין רקטות אדומות. אותה משטח מתאים והם נחתו. התברר שהיריות נורו מתוך הקניון אליו הגיע הפצוע. "שפן" ירד אליהם ברגל עם האלונקה ואחריו הסא"ל, שנתקע בהמשך הדרך ופחד להמשיך לרדת. אין ספק שרופא על יד הפצוע היה עוזר. "שפן" חזר למסוק, התמקם בתא הנוסעים והדריך את ספיר לעבר האנשים שהיו על מדרגה צרה. ספיר הצליח להגיע עם ה-S-55 חסר הכוח, ואף לגעת עם אחד הגלגלים בבליטה של סלע, "כשהרוטור מסתובב בקרבה מכווצת אל הסלע התלול". החיילים, היו בטוחים שהגלגל נתפס בסלע והמסוק בצרה. כדי "לעזור" החלו להרים את הגלגל "ולחלץ" את המסוק. "ספיר לא ידע אם לצחוק או לבכות". בינתיים החלו החיילים להעמיס את החייל עם האלונקה. כיוון שהגישה לא הייתה כל-כך נוחה, החליק הפצוע מהאלונקה וכמעט התדרדר לתהום. אחרי מאמצים הצליח "שפן" לתפוס אותו, וה-03 "המסכן" ירד חזרה לעין-גדי. הפצוע הורד והצוות חזר להביא את הסא"ל מהצוק. כשחזרו התבשרו שהפצוע מת. הלקח מהחילוץ לא נלמד. כעבור חודש שוב הוזנק מסוק לחילוץ באיזור עין-גדי, אך שוב הוזנק S-55 ולא S-58.

הנשיא יצחק בן-צבי ורעייתו רחל, על רקע הר ישי

למחרת, ב-25 בפברואר, משרד החוץ שיגר את הידיעה לנספחי צה"ל בפריס, לונדון ורומא. במברק נאמר שהוגשה תלונה, אך מפאת קשיי הגישה לשטח לא ניתן היה לבצע את החקירה.¹³

משרד החוץ

מברוק יוצא
 § § § § § § § § § § § § § § § § §
 שמור

נשלח 25.2.60
 ירדן 37111

אל : כל תחנות תח"ל
 מאת : המשרד ירושלים

ד ח ר ר

חוזם 193

ב-22 שנה חברים עין גדי שטטילו בקרבת הגבול נתקלו בבידואים שפתחו
 לעיניהם באש. 2 נהרגו ושני נפצעו. ^(היו 3 נוספים) ~~הבידואים התלוננו על ירינות~~
 מצדנו ושהשניים עברו הגבול. מטאת קשיי גישה לשטח לא ניתן לבצע
 חקירה. הוגשה תלונה מצדנו.

פאריס לונדון רומא: העבירו לנספחי צה"ל.

כירן

תפ"י
 שהח סוכל מסן טיסו בנצור-כהן ברטוד סזת חקר
 שמו
 ספ/צט)

¹³ ירדן – גזרת יתיר – עין גדי, פברואר-אוגוסט 1960, גנוץ המדינה, חטי' 130/ח/296332.

ועדת שביתת הנשק

באותם ימים היתה משלחת ישראל בוועדת שביתת הנשק ישראל-ירדן טרודה באירועים רבים שנבעו מאי-הבנות של תוואים ותזוזה שגוייה, אולי מכוונת, של סימני גבול. אחד התיקים, אולי בעקבות האירוע מעל עין גדי, נפתח תיק 'ירדן – גזרת יתיר – עין גדי', פברואר-אוגוסט 1960 דן בהסגות גבול ירדניות, שחייב מדידות משותפות.¹⁴

הירדנים לא היססו. למחרת הם העלו את הפרשה לדיון חרום בוועדת שביתת הנשק ישראל-ירדן. לעת ערב, 5 דקות לאחר תום מושב הוועדה ב-25 בפברואר, דרשו הירדנים להכריז על 5 דקות ככינוס חירום לדיון בממצאיהם בסוגיית האירוע בעין-גדי. רק 5 דקות נדרשו להם כדי להודיע שהאירוע היה בשטחם. אפילו משקיפי האו"ם השתכנעו. לפי ההסכם עם ירדן החקירות היו צריכות להיות משותפות, אבל ישראל ויתרה על השתתפותה בחקירה הירדנית והפכה אותה לחקירה נפרדת, לא חוקית. ישראל גם שללה את ההצדקה לשיבת החירום לפי הוראה מגבוה, בעילה שחברו של גיורא, היחיד שהיה נוכח ומעורב, עדיין מאושפז.

העמדה של ישראל נרשמה בסעיף 10 של מסמך הדיונים, שעליו חתום אל"מ א' טמיר ראש אגף מודיעין-מבצעים. בסעיף ב' נרשם התרוץ הפורמלי ובסעיף ג' ננעץ האירוע: הירדנים, בניגוד לישראל, נכנסו לשטח, שלהם או לא שלהם, ואספו את אשר מצאו.¹⁵

¹⁴ לעיל הערה 13.

¹⁵ ארכיון צה"ל, תיק 618/1962-72, עמ' 5-6.

10. תקרית עין גדי

- א. ב-24 פבר 60 בשעות הערב התקבל דו"ח על הריגת אדם ופציעה שני מצפון לעין גדי. הגטנו מיד תלונה ודרשנו חקירה. הירדנים ההגיסו גם הם תלונה וטענו כי כוח ישראלי חדר לירדן, ההפתחו חילופי יריות עם סיור ירדני ולאחר כחצי שעה נסוג הכוח הישראלי;
- ב. לא השתתפנו בחקירה זו והפכנו אותה מחקירה מטותפת לחקירה נפרדת. את החקירה בצדנו דחינו, לפי הוראות, בטענה כי העד היחידי שהיה במקום, היה המצנע הסוכב בביח החולים;
- ג. הירדנים ערכו את החקירה בצדם והצליחו להוכיח למסקיפים כי החקירה ארעה בטחום. המסקיפים הביאו אתם מהטח כובע טמבל, אריזת תחבוטת איטית וכך חרמילים וכדורים;
- ד. ב-25 פבר 60 דרשו הירדנים ישיבת חירום לדיון בתלונתם. המועד החוקי לפתיחת ישיבה על תלונתם עמד להסתיים בטעה 2050. ב-2055 הודיע היו"ר כי הוא נענה לבקשת ירדן לישיבת חרום ועמד לפתוח את הישיבה. התנגדנו לפתחת הישיבה בטענה שהדבר בלתי חוקי מאחר שהמועד החוקי עבר כבר, ציינו כי לו הייתה איזו שהיא הצדקה לישיבת חירום, לא היינו נוקטים ביחס לחמש דקות, אולם במקרה זה אין כל הצדקה לכך. ישיבת החירום לא קויימה.

ב- Jerusalem Post, תחת הכותרת "ציד הרוצחים הערביים" נאמר שלפי מקור ישראלי, השניים היו כ-200

מ' בתוך שטח ישראל:

Hunt for Arab Killers of Settler

Security and police forces on Thursday combed the area north of Ein Geddi on the shores of the Dead Sea, where a member of the kibbutz, 22-year-old Giora Barzilai, was murdered on Wednesday by armed Arabs. Barzilai was killed by automatic fire while on a walk together with a friend, Gideon Ellaz, 24, of Kibbutz Alumot. Ellaz was shot in the leg during the attack. Both Israel and Jordan have lodged complaints with the Jordan-Israel Mixed Armistice Commission. The Israel complaint said that the two were 200 metres

Jerusalem Post, 26.2.1960 (קטע)

ראוי לציון

בעקבות פתיחת תיקים בחלוף זמן הגבלתם למדנו כמה פרטים, לפעמים תחת הכותרת **ראוי לציון**:

4קן
68 נר 1

מאת: מודיעין גבש
אל: אגמ/מודיעין דרום
שומר (. דמי (.)

26
250600

דמי נכון ל-250600 (. מצב פעילות אויב (. 100 מטר חוט טלפון נגנבו
ב.צ. 094036 במקום נמצאו עקבות גמל ועקבות ~~המאצא~~ אדם נעול נעלי גומי
(-) המקרה נתגלה היום בבוקר בעת ביקורת שערך משמר ניצנה לאורכ הקו (.
ע"י חברי עינ-גדי שדרכו לטייל על הנייגה נפצעו מיריות, מנשק אוטומטי
תאז יבא במקום עם סזה (. מצב פעילות ראומ והערכותו א.מ.ל מצב הערכות
האויב א.מ.ל (.) =
= 094036 100 250600 =
= ע.ל.ל.כ. 250610 כ =

סקמו - 3

25. II. 1960

250730

מודיעין גוש באר שבע למודיעין דרום 16

שרות תח"ל מברק יוצא אל ש"ט

מספר	אל: סגן שר הביטחון		
	מאת: בן יוסף		
הצנחה לשליח	בזמקף לשליח	סימון/סידור	מאריך ושעת היציאה 25.2.60 20.00

איש בחלטים.

א. בן גורדיון אשר היום לאיחור כי הוא יביא דבר מנווין כמנכ"ל לטייבה המסמלה הקרובה.

ב. שנים שיצאו לטיול בסביבות עין גדי הוחקמו באש אוטומטית. האחד, גיורא ברזילי מעין גדי
נהרג והשני גדעון אליעז סאלומה נפצע ברגלו.

ג. במעריב מהיום ידיעה בדבר מחימה בין ששה"ב לשארד המסחר והחשפיה בקשר להודעתך על כוונת
הע"ש לעסוק בייצור מזרחי. יתר התחונים מפרטים פגישותיך עם ראשי הצבא ובעיקר מגישה
עם מיניסטר הכפשים שהחשיפה בוחחחחחח שגריר ישראל.

מברק לפריס לידיעת סגן שר הביטחון (איש בחלט) 17

ארכיון צה"ל, תיק 286-571/1961 16

ארכיון צה"ל, תיק 496-101042/1065 17

מ ר ג ב ל

אגמ סבצ"מ
 מב-1/
 כז שבט תש"כ
 23 פבר 60

הנדון: דמי מס' 479 ל-24-25 פבר 60

ה ע ר ו ת	א י ר ו ע		הפיקוד	מס' .ד.
	פ י ר ו ט	מ ו ע ר		
ד	ג	ב	א	
	עוד שמה כ-50 ראש בלוי 8 לועים מזוינים, חדרו לשטחן במפורז המוכני, באזור הרבשהן כ-250 מ' מערבה לגבול הבנילאום.	241200	<u>צפון</u>	1
	עוד שמה כ-50 ראש בלוי 2 ילדים ראה באזור דרדרה, כ-100 מ' מערבה לגבול, נמצא 21032731.	241215		
החקירה העלתה שכנראה נפלט כדור מרובה חייל ברכס שועפט.	נורתה יריה על פועלי קק"ל בדרך סנהדריה - מעין נפתוח לא היו בפגעים.	240800	<u>מרכז</u>	2
	על 2 חברי עין-גדי שיצאו לטיול בנ.צ. 18660983, נפתחה אש אוטומטית שניהם נפצעו קשה אחד מהם מת מפצעיו	241330	<u>דרום</u>	3
	כבל טלפוני בין ניצנה למוצב סיד נותק בנ.צ. 094036. במקום התגלו עקבות כניסה ויציאה של אדם עם גמל מעבר לגבול.	241450		
הירדנים דרשו חקירה ע"י וע'ן	סיור של גוש יואב גלה ערבי מזויין עם 5 חמורים ו-2 גמלים נשטחנו בנ.צ. 14040856. הערבי פתח באש מתת-מקלע לעבר הסיור מטווח 600 מ' כשנסה הסיור לאגף את הערבי חצה זה את הגבול ובעלם. הסיור לקח את החמורים ואת הגמל.	241430		

י' סקורניק - רסנ
 ק' מטה מבצעים

מ

ה נבדק ונפתח ע"י
 תחנת זומר
 ק/א.א.כ
 4

מ ר ג ב ל

מבצעים 24-25 פברואר 1960 18

בסעיף 3 המוקדש לפיקוד דרום נרשם שמועד הדיווח על האירוע ב-24 בפברואר הוא 13.30.

מס' 494 חש"ק
 60

212510

הנדון: דו"ח פעילות שבועל מס' 9
 מסמך תקופת 240800 פבר, 020800 מרץ 1960

כללי

א. יש לציון ידועה במספר ההסתגלות לשם יציאת יחיד עקב הפחיתות והגברת הכוחות בגבולות;

ב. במסך החקופה הנסקרת ארעו האירועים הבאים:

- (1) 4 גנבות ונסיונות לגנבה.
- (2) אותרו 3 השגות גבול, לצרכי מרעה.
- (3) ארעו 4 מקרי החקליות זפתחה באש. תוצאות: - לכוונתינו הרוב-1 זפצוע-1.
- (4) אותרו 3 השגות גבול אויריות.
- (5) בוצעו 2 חבלות (בקו טלפון ובגדר שדה מוקשים);
- (6) אותרו 6 חדירות מסתננים (שלא לצרכי גנבה).

2. מקרים ראויים לציון

א. ב-24 פבר. 60 נפתחה אש על 2 משילים צפונית לעין גדי, האנים נפצעו ואחד מהם מת בדרכו לביה החולים.

3. רצ"ב שבלה פעילות מסכמת:-

אבאלום שמרלי - סא"ל
 קמ"ן פקוד דרום

דו"ח פעילות שבועי מס' 9, האירוע ראוי לציון וחתום עליו סא"ל 19

מ ר ר

נספח לדו"ח פעילות סבועי

מ.ס. סד.	תאריך	מ ק ו ס	חוכן הידיעה
1	24 פבר. 60	מוצב - ביץ ניצנה - חול נ.צ. 084036	נתגלה שאחד משני קווי הטלפון המחוברים את ניצנה עם המוצב נוחק. עקבות אדם וגמל הובילו לנ.ג. 210. (החוט שנוחק היה פעיל בהרגיל "קטרוז זהב")
2	24 פבר. 60	נ.צ.מ. 18550975 אזור עין גדי	נפתחה אש מקלעים על 2 מטיילים שטיילו באזור. שניהם נפצעו, והמצוע קשה מה בדרכו לביח החוליים. מסוס טיור שהועלה למקום גלה בנ.צ. 18590988 ערבי מזויץ ובנ.צ. 18360986 נראו 4 ערבים על ראש גבעה ולידם 2 גמלים.
3	241430	נ.צ.מ. 140085 כ-2 ק"מ דרומית מזרחית לחל צלג	טיור נחקל בעדר ורואה ירדנים שרעו בשטחינו. הרועה נסוג ופתח באש חמ"ק לעבר הטיור. לא היו נפגעים.
4	24 פבר. 60	ארז - יד-מדוכי	אוחרה חדירה 3 אנשים שחדרו ליד ארז, הגיעו עד סביבות יד-מדוכי, צפו לעבר הכביח וחזרו לכוון הרצועה.
5	ליל 24-25 פבר. 60	שדרוח	נגנבו מהעיירה זוג אופניים, מעיל וכלים סונים. עקבות 2 אנשים הובילו ממקום הגנבה מערבה. העקבות הובילו עד לכביש הבטחון ארז - ניר-עם ושם נססו (אבדו).
6	ליל 25-26 פבר. 60	סביבות צאלים	אוחרה חדירה 3 מסתננים שחדרו בקרבת מוצב אג'וניס, צפו במר הלילה וחזרו עם שתי

נספח לדו"ח, סעיף 2 (קטע)

1007

העחק מס. 10
עמ. 14 מחור 23

מקרים ראויים לציון: (3)

- (א) בצהרי 1 פבר. 60 חצו 3 ירדנים מזוינים את הגבול באזור אום חלם נ.צ.מ. 142097 וסדרו מבדואי ישראלי 3 פרות שרעו בקרבת הגבול.
- (ב) ב-2 פבר. 60 חצו 4 ירדנים מזוינים את הגבול באזור הר' אום-א-שקף נ.צ.מ. 143099 וסדרו מבדואי מטבת אבו רביעה 4 חמורים שהיו בקרבת הגבול.
- (ג) ב-9 פבר. 60 חצו את הגבול בנ.צ.מ. 141082 2 חיילי מה"ל ירדניים וחספו רועה בדואי מטבת אל-אטעושה יחד עם 64 ראש צאן שהיו עמו.
- (ד) ב-10 פבר. 60 חספו 3 חיילי מה"ל ירדנים 2 ילדים בדואים ו-4 חמורים שהיו באזור הר' קריטין נ.צ.מ. 160084.
- (ה) ב-12 פבר. 60 חצו כ-15 חיילי מה"ל את הגבול באזור הר' אום-א-שקף נ.צ.מ. 143099 וסדרו מבדואי מטבת אבו רביעה עדר שרעה בקרבת הגבול והולפוהו אלי מעבר לגבול.
- (ו) ב-24 פבר. 60 נפתחה אט ע"י 4 חיילי הג'אנזה (רוכבי גמלים) ירדניים על 2 מטיילים באזור עין גדי. שניהם נפצעו ו-1 מהם מה בדוכו לביה"ח. סוור אוירי הגיע למקום גילה 4 ערבים ו-2 גמלים על גבעה בנ.צ. 18360986.

31. גזרת הר-הנגב -- חולות חלוצה -- ניצנה (מרחב הנגב)

א. ינו. 60

- (1) אותרו 3 חדירות סיירים.
 - (2) ארעה החקלות אחת - ללא תוצאות.
 - (3) בוצעה תקיפה באש מעבר לגבול על סוור שלנו ללא תוצאות.
 - (4) בוצע נסיון גנבה אחד.
 - (5) מקרה ראוי לציון:
- ב-3 ינו. 60 חפס סוור ישראלי בהר חורשה בדואי ומספר עדרים. באותו זמן נפתחה על הסוור אש מעבר לגבול. לא הוצבה אש ולא היו נפגעים. הרועה שנחפס נמלט בטעות הלילה.

ב. פבר. 60

- (1) אותרו 9 חדירות סיירים.
- (2) ארעו 3 החקליות - 2 מהן ללא תוצאות לאויבפצוע אחד.
- (3) אותרו 3 חדירות מטוסים (2 אום 1-מצרי).
- (4) בדואים על עדריהם גורשו 6 פעמים מטיבות הר-חורשה -- מצוקי לרן לסיני.
- (5) מקרים ראויים לציון:

- (א) ב-3 פבר. 60 נפתחה אש על סוור ישראלי בקרבת שלוחת קדש-ברנע י"א רועים בדואים שהיו בטח סיני.

1007

(ו) ב-24 פבר. 60 נפתחה אט ע"י 4 חיילי הג'אנדה (רוכבי גמלים)
 ירדניים על 2 מטיילים באזור עין גדי. סנייהם נפצעו ו-1
 מהם מח בדיכוי לביה"ח. סיור אוירי הגיע למקום גילה 4
 ערבים ו-2 גמלים על גבעה בנ.צ: 18360986.

מקרה ראוי לציון: 3 ו' (הגדלה)

עולים לפרונקל

האם ב-1960 הקמנו גלעד לגיורא בשטח הירדני?

"בשבת שעברה עלינו אל הצוקים שמעל לסדייר [נחל דוד], אל המקום בו נרצח גיורא. על הצוק הקמנו גל אבנים לזכרו, גל שמעתה ישמש נקודת ציון על מפת האזור ויהיה מורה דרך למטיילים. על הגל מוצבת אבן ועליה ההקדשה: "לגיורא כ"ו שבט תש"ך".²¹ מאז העלייה לפרונקל הפכה כמעט למסורת.

²¹ אפיק, עלעל 155, י"ב באדר תש"ך, 11.3.1960,

גיורא הרגם

רבים שיגרו מברקים ומכתבי תנחומים לעין גדי. חניכיו של גיורא בנוער העובד, נוער מחנות עבודה, חברים שעזבו, אישים כמו רענן וייץ ולוי אשכול ובמיוחד רבקה ושלמה קופרצין.

את האימון המתקדם במחלקת המ"כים עברנו בשלום וברוח טובה. גיורא, בכישרונו הטכני, אפילו שיגר מכתב לוועדה להצעות ייעול והציע שיפור כלשהו בתפעולו של כלי נשק. ללא קשר, אלינו, למחלקה, צורף חניך שהשתלב היטב, היה אהוד על כולם אבל שתק בדבר יעודו. מדי פעם הוא היה נעלם ובפעם האחרונה זה ארע כאשר שבר כמה צלעות בצניחה האחרונה. לימים, סגן-אלוף יהודה דנגורי כתב את סיפור חייו ועלילותיו ושילב ברמוז קצר-קצר את גיורא, רגם המחלקה, בספרו **ארבעה עלי תלתן**.²²

יהודה (עומד שני משמאל) וגיורא (כורע ראשון מימין, ליד אורי לויט)

למרבה התדהמה, אולי ההפתעה, ב- 4 ביוני 1961, כשנה ויותר לאחר הרצחו של גיורא, נשלח אליו מכתב הערכה עבור הצעתו לשיפור בכלי הנשק:

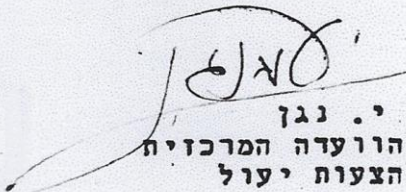
כ' בסיון תשכ"א
4 ביוני 1961

מר ברזילי גיורא

הננו להודות לך על תרומתך לי עול
וחסכון בצבא בהצעתך מס' 1978 "סדור
להקלת הכוון בשעת יריה לילה ברנ"ט".

ההצעה נבדקה ע"י הגורמים המוסמכים
בצה"ל ונמצאה ברת בצוע.

הוועדה החליטה להעניק לך מכתב
תודה ופרס עיבוד כספי בסך - 20 ל"י.

י. נגן
יו"ר הוועדה המרכזית
להצעות יעול

מכתב זה ניתן בהתאם לפק' מטכ"ל 1.0108

Dov Gavish

מאת: archive_pniyot@mod.gov.il] ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון
 נשלח: 17:13 2009 יולי 30
 אל: DovGavish@huji.ac.il
 נושא: תקרית גבול בעין גדי

מדינת ישראל
 משרד הביטחון
 ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון
 היחידה לתיעוד וקטלוג

תל-השומר, 30.7.2009
 ט' באב תשס"ט
 פניה 200907222

לכבוד
 ד"ר דב גביש
 באמצעות דוא"ל

הנדון: תקרית גבול בעין גדי, 1960

פנייתך התקבלה ונרשמה בארכיון.

בתיקים העומדים לעיון הציבור לא נמצאו מסמכים
 הנוגעים לתקרית.

הוזמנו כ-15 תיקים (רובם של מפקדת פיקוד הדרום)
 להמשך החיפוש.

אם יימצאו מסמכים - נודיע לך.

בברכה,
 דורון אבי-עד

Information from ESET NOD32 Antivirus, version of virus signature database 4290 _____
 _____ ((20090730

.The message was checked by ESET NOD32 Antivirus

<http://www.eset.com>

מדינת ישראל
 משרד הביטחון
 ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון
 היחידה לתיעוד וקטלוג
 המען למכתבים: משרד הביטחון, הקריה, תל-אביב, 61909
 טלפון 03-7380505
 פקס 03-7380534

תל-השומר, 9.2.2010
 כ"ה בשבט תש"ע
 פניה 200907222

לכבוד
 ד"ר דב גביש
 רחוב אברהם פורה 9/18
 ירושלים 96429

א.נ.,

הנדון: תקריט גבול בעין גדי, 26.2.1960
 פנייתך, 26.7.2009

לבקשתך, מצ"ב העתקי מסמכים העוסקים בתקריט.

המסמכים אותרו בתיקים הבאים:

496 - 101042/1065
 286,265 - 571/1961
 72 - 618/1962
 14 - 724/1962
 973 - 535/2004

בנוהל הרגיל, אנו מעמידים לעיון הציבור תיקים ומסמכים לפי תקופת חיטיון של חמישים שנה. עד ינואר 2010 לא ניתן היה להעמיד לעיון הציבור תיקים ומסמכים שנוצרו בשנת 1960, ולפיכך עוכב הטיפול בפנייתך.

בברכה,

דודן אביעד
 עוזר בכיר למתן שירות למעיינים

לוט: שמונה דפים (העתקי מסמכים).